

GERHARD LUDWIG MÜLLER

Moč milosti

Nerazvezljivost zakona in razprava o ponovno poročenih ločenih in zakramentih

Razprava o problematiki vernikov, ki so po ločitvi sklenili novo civilno zvezo, ni nova. Cerkev je temu vprašanju vedno posvečala veliko resnost in želela pomagati tem osebam. Zakon je namreč zakrament, ki sega zelo globoko v človekove osebne, družbene in zgodovinske danosti. Zaradi naraščajočega števila prizadetih v deželah starega krščanskega izročila gre za zelo pomembno pastoralno težavo. Ali Cerkev ponovno poročenih ločenih ljudi pod določenimi pogoji ne more pripustiti k zakramentom? Ali ima v tej zadevi za vedno zvezane roke? So teologi res obravnavali že vse tozadevne povezave in posledice?

Ta vprašanja je treba obravnavati v skladu s katoliškim naukom o zakonu. Odgovorna pastoralna predpostavlja teologijo, ki »razo-devajočemu se Bogu izkaže popolno pokorščino razuma in volje in prostovoljno pritrudi njegovemu razodetju« (2 Vat, BR 5). Da bi pojasnili pravi nauk Cerkve, moramo izhajati iz Božje besede, ki jo vsebuje Sveto pismo, pojasnjuje cerkveno izročilo in obvezujoče razlaga cerkveno učiteljstvo.

Pričevanje Svetega pisma

Našega vprašanja ne moremo kar neposredno postaviti v Staro zavezo, ker takrat zakona še niso imeli za zakrament. Božja beseda

Nadžkof Gerhard Ludwig Müller, prefekt kongregacije za verski nauk. – Forza della grazia. Indissolubilità del matrimonio e dibattito sui divorziati risposati e i sacramenti, v: L'Osservatore Romano. Edizione Settimanale, 24 ottobre 2013, nr. 43, pp.16-19. Prevedel Anton Štrukelj.

Stare zaveze pa je za nas pomembna, kolikor se Jezus postavlja v to izročilo in utemeljuje na njem. V dekalogu je zapoved: »Ne prešuštuj!« (2 Mz 20,14), na drugem mestu pa je ločitev zakona mogoča. Mojzes v 5 Mz 24,1-4 določa, da mož lahko izstavi ženi ločitveno pismo in jo odpusti iz svoje hiše, če žena ne najde več milosti v njegovih očeh. Nato se mož in žena lahko ponovno poročita. Poleg dopustitve ločitve je v Stari zavezi tudi določeno neugodje do tega ravnanja. Kakor ideal monogamije tako je tudi ideal nerazvezljivosti vsebovan v primerjavi, ki jo preroki postavljajo med Jahvejevo zavezo z Izraelom in zakonsko zavezo. Prerok Malahija to jasno izraža: »Ne ravnaj nezvesto do žene svoje mladosti..., s katero si sklenil zavezo« (Mal 2,14-15).

Zlasti prepiri s farizeji so bili za Jezusa povod, da se je soočil s tem vprašanjem. Izrecno se je distanciral od starozaveznega ravnanja ločitve, ki jo je Mojzes dovolil, ker so bili ljudje »tako trdosrčni«, in pokazal na prvotno Božjo voljo: »Na začetku stvarjenja ju je Bog ustvaril kot moža in ženo. Zaradi tega bo mož zapustil svojega očeta in mater in se pridružil svoji ženi in bosta oba eno meso. Kar je torej Bog združil, tega naj človek ne loči« (Mr 10,5-9; prim. Mt 19,4-9; Lk 16,18). Katoliška Cerkev se je v svojem nauku in ravnanju vedno sklicevala na te Jezusove besede o nerazvezljivosti zakona. Bog sam je ustanovil vez, ki oba zakonca notranje povezuje med seboj. Ta vez označuje resničnost, ki prihaja od Boga in zato ljudje ne morejo več razpolagati z njo.

Danes nekateri razlagalci mislijo, da so te Gospodove besede že v apostolskem času obravnavali z neko gibčnostjo: in sicer pri nečistovanju/*porneia* (prim. Mt 5,32; 19,9) in v primeru ločitve med krščanskim in nekrščanskim zakoncem (prim. 1 Kor 7,12-15). Pridržke glede nečistovanja so seveda v eksegezi že od začetka obravnavali razhajajoče. Mnogi so prepričani, da tu ne gre za izjeme od nerazvezljivosti zakona, ampak za neveljavne zakonske zveze. Cerkev svojega nauka in ravnanja vsekakor ne more graditi na spornih eksegetskih podmenah. Držati se mora jasnega Kristusovega nauka.

Pavel oznanja prepoved ločitve kot izrecno Kristusovo voljo: »Poročenim naročam – ne jaz, ampak Gospod –, naj se žena od

moža ne loči. Če pa se že loči, naj ostane neporočena ali naj se z možem spravi. Tudi mož naj žene ne odpušča« (1 kor 7,10-12). Hkrati pa na temelju svoje avtoritete dopušča, da se more nekristjan ločiti od svojega partnerja, ki je postal kristjan. V tem primeru kristjan »ni vezan«, da ostane neporočen (1 Kor 7,12-16). Izhajajoč iz tega mesta je Cerkev spoznala, da je samo zakon med krščenim možem in krščeno ženo zakrament v dejanskem pomenu in samo za ta zakon velja brezpogojna nerazvezljivost. Zakon nekrščenih je sicer naravnán na nerazvezljivost, a je pod določenimi okoliščinami – zaradi višje dobrine – lahko razvezan (*Privilegium Paulinum*). Tu gre torej za izjemo do Gospodove besede. Nerazvezljivost zakramentalnega zakona, zakona v okviru Kristusove skrivnosti, ostaja ohranjena.

Za svetopisemsko utemeljitev zakramentalnega pojmovanja zakona je velikega pomena pismo Efežanom, kjer je rečeno: »Možje, ljubite svoje žene, kakor je Kristus ljubil Cerkev in se zanjo daroval« (Ef 5,25). Nekoliko naprej apostol piše: »Zato bo mož zapustil očeta in matere in se pridružil svoji ženi, in dva bosta eno meso. To je velika skrivnost z ozirom na Kristusa in Cerkev« (Ef 5,31-32). Krščanski zakon je učinkovito znamenje zaveze med Kristusom in Cerkvijo. Ker označuje in podarja milost te zaveze, je zakon med krščenimi zakrament.

Pričevanje cerkvenega izročila

Za oblikovanje krščanskega stališča nadalje pomembno pričujejo cerkveni očetje in koncili. Za očete so svetopisemska naročila obvezujoča. Očetje odklanjajo državne določbe glede ločitve zakona z Jezusovo zahtevo. Cerkev očetov je zavračala ločitev zakona in ponovno poroko, in sicer iz pokorščine do evangelija. V tem vprašanju je pričevanje očetov enoumno.

V dobi cerkvenih očetov ločeni verniki, ki so se civilno ponovno poročili, tudi po času pokore niso bili pripuščeni k zakramentom. Nekateri besedila očetov dajo dobro spoznati, da zlorabe niso vedno

strogo zavračali in da so tu in tam za zelo redke mejne primere iskali pastoralne rešitve.

V nekaterih pokrajinah je pozneje prihajalo do večjih kompromisov, pred vsem na osnovi naraščajoče prepletenosti med državo in Cerkvijo. Na Vzhodu se je ta razvoj nadaljeval in pripeljal do vedno bolj liberalnega ravnanja, zlasti po ločitvi od Petrovega sedeža. Danes je v pravoslavnih Cerkvah veliko razlogov za ločitev, ki jih opravičujejo večinoma s sklicevanjem na *oikonomia*, na pastoralno popustljivost v težavnejših posameznih primerih, in omogočajo pot do drugega in tretjega zakona s spokornostjo. To ravnanje ni združljivo z Božjo voljo, kakor je izražena v Jezusovih besedah o neločljivosti zakona. Predstavlja pa ekumenski problem, ki ga ni mogoče podcenjevati.

Na Zahodu je gregorijanska reforma nasprotovala težnjam liberalizacije in spet vzpostavila prvotno pojmovanje Svetega pisma in cerkvenih očetov. Katoliška Cerkev je zagovarjala popolno nerazvezljivost zakona za ceno velikih žrtev. Do razkola »angleške Cerkve«, ločene od Petrovega naslednika, ni prišlo zaradi razlik v nauku, ampak zato ker papež zaradi pokorščine do Jezusove besede ni mogel popustiti pritisku kralja Henrika VIII. za razvezo njegovega zakona.

Tridentinski koncil je potrdil nauk o nerazvezljivosti zakramentalnega zakona in pojasnil, da ustreza evangeljskemu nauku (prim. DzS 1807 = S 741). Včasih trdijo, da je Cerkev dejansko tolerirala vzhodno ravnanje. A to ne drži. Strokovnjaki cerkvenega prava so vedno znova govorili o zlorabljenem ravnanju. Obstajajo pričevanja, da so morale skupine pravoslavnih kristjanov, ki so postale katoliške, podpisati veroizpoved z izrecnim opozorilom, da drugi in tretji zakon ni mogoč.

Drugi vatikanski koncil je v pastoralni konstituciji o Cerkvi v sedanjem svetu *Gaudium et spes* predložil teološko in duhovno globok nauk o zakonu. Jasno in razločno vztraja pri nerazvezljivosti zakona. Zakon je pojmovan kot celovito telesno-duhovno občestvo življenja in ljubezni moža in žene, ki se drug drugemu podarjata in drug drugega sprejemata. Z osebno svobodnim dejanjem vza-

jemne privolitve je po božji ureditvi utemeljena trdna ustanova, ki je naravnana na blagor zakoncev in potomstva in ni več podvržena človeški samovolji: »Takšno tesno zedinjenje, obstoječe v medsebojni podaritvi dveh oseb, pa tudi blagor otrok – oboje zahteva popolno zvestobo zakoncev in terja njuno nerazvezno enoto« (CS 48). Bog po zakramentu podarja zakoncem posebno milost: »Kakor je namreč nekoč Bog z zavezo ljubezni in zvestobe prišel svojemu ljudstvu naproti, tako sedaj Odrešenik ljudi in Ženin Cerkve pride krščanskim zakoncem naproti z zakramentom zakona. Ostana pa še naprej z njima, da bi tako, kakor je on ljubil Cerkev in dal sam sebe zanjo, tudi zakonca v medsebojnem dajanju z neminljivo zvestobo ljubila drug drugega« (pr. t.). Nerazvezljivost zakona dobi po zakramentu nov, globlji pomen: zakon postane podoba stanovitne Božje ljubezni do njegovega ljudstva in nepreklicne Kristusove zvestobe do njegove Cerkve.

Zakon kot zakrament je mogoče razumeti in živeti samo v okviru Kristusove skrivnosti. Če zakon sekulariziramo ali ga imamo zgolj za naravno resničnost, tedaj dostop do zakramentalnosti ostaja skrit. Zakramentalni zakon pripada redu milosti, privzet je v dokončno občestvo Kristusove ljubezni do njegove Cerkve. Kristjani so poklicani, da živijo zakon v eshatološkem obzorju prihoda Božjega kraljestva v Jezusu Kristusu, učlovečenem Bogu.

Pričevanje cerkvenega učiteljstva v sedanjosti

Do danes temeljno apostolsko pismo *Familiaris consortio*, ki ga je papež Janez Pavel II. objavil 22. novembra 1981 ob sklepu škofovske sinode o krščanski družini v današnjem svetu, izrecno poudarja dogmatični nauk Cerkve o zakonu. Pastoralno pa si prizadeva tudi v skrbi za civilno ponovno poročene vernike, ki so še vezani v cerkveno veljavnem zakonu. Papež kaže veliko mero skrbi in naklonjenosti. Člen 84 »ponovno poročeni ločeni« vsebuje naslednje temeljne trditve: 1. Dušni pastirji so iz ljubezni do resnice dolžni »dobro razlikovati različne položaje«. Ne smemo

vsega in vseh enako vrednotiti. 2. Dušni pastirji in skupnosti so dolžni prizadetim vernikom pomagati »s skrbno ljubeznijo«. Tudi oni spadajo k Cerkvi, imajo pravico do dušnega pastirstva in naj se udeležujejo življenja Cerkve. 3. Ni pa jim mogoče dovoliti pristopa k evharistiji. Za to je naveden dvojen razlog: a) »Njihov življenjski stan in njihove življenjske razmere so v objektivnem nasprotju do tiste zaveze ljubezni med Kristusom in Cerkvijo, ki jo evharistija napravlja vidno in navzočo.« b) »Če bi te ljudi pustili k evharistiji, bi to pri vernikih povzročilo zmoto in zmedo glede nauka Cerkve o nerazvezljivosti zakona«. Sprava v zakramentu pokore, ki odpira pot prejemu obhajila, je mogoče le s kesanjem nad tem, kar se je zgodilo, in »s pripravljenostjo za življenje, ki ni več v nasprotju do nerazvezljivostjo zakona«. Dejansko to pomeni: če nove zveze ni mogoče prekiniti iz resnih razlogov, recimo zaradi vzgoje otrok, se morata oba partnerja »obvezati, da bosta živela popolnoma zdržno«. 4. Duhovnikom je iz notranjega zakramentalno-teološkega in ne iz legalističnega razloga prepovedano, da bi za ločene, ki se civilno ponovno poročijo, opravljali »kakršna koli liturgična dejanja«, dokler obstaja še prvi zakramentalno veljavni zakon.

Pismo Kongregacije za verski nauk (dne 14. septembra 1994) glede prejemanja obhajila ponovno poročenih ločenih potrjuje, da ravnanja Cerkve v tem vprašanju »ni mogoče spremeniti na osnovi različnih položajev« (št. 5). Poleg tega pismo pojasnjuje, da prizadeti verniki ne smejo pristopiti k svetemu obhajilu na temelju prepričanja svoje vesti. »V primeru, da bi imeli to za mogoče, imajo pastirji in spovedniki ... resno dolžnost, da jih opomnijo, da je takšna sodba vesti v očitnem nasprotju z naukom Cerkve« (št. 6). Če obstajajo dvomi glede veljavnosti razdrtega zakona, je treba veljavnost preveriti na cerkvenih sodiščih, pristojnih za zakon (prim. št. 9). Temeljnega pomena ostaja, »da v skrbni ljubezni storimo vse, kar more vernike, ki so v neregularnem zakonskem položaju, okrepiti v ljubezni do Kristusa in Cerkve. Samo tako jim bo mogoče neovirano priznavati oznanilo o krščanskem zakonu in iz vere prestajati stisko njihovega položaja. Pastoralna bo morala zastaviti vse moči, da bi verodostojno pojasnili, da ne gre za zapostavljanje, ampak za

neomajno zvestobo do Kristusove volje, ki nam je nerazvezljivost zakona vrnil in na novo zaupal kot Stvarnikov dar« (št. 10).

V posinodalnem apostolskem pismu *Sacramentum caritatis* (dne 22. februarja 2007) papež Benedikt XVI. povzema in nadaljuje delo predhodne škofovske sinode o evharistiji. V členu 29 spregovori o položaju ponovno poročenih ločenih vernikov. Papež Benedikt XVI. pravi, da gre tukaj za »zelo trnjevo in zapleteno pastoralno vprašanje«. Škofovska sinoda je potrdila »ravnanje Cerkve, utemeljeno na Svetem pismu (prim. Mr 10,2–12), ki ne dopušča prejema zakramentov ločenim in civilno ponovno poročenim«. Papež naravnost roti dušne pastirje, naj te ljudi spremljajo »s posebno pozornostjo v želji, da si tudi sami prizadevajo, kolikor je le mogoče, za krščansko življenje z udeležbo pri maši, čeprav pri njej ne morejo prejemati obhajila, s poslušanjem Božje besede, s čiščenjem Najsvetejšega, z molitvijo, udeležbo pri občestvenem življenju, v zaupnem pogovoru z duhovnikom ali duhovnim voditeljem, z dejavno ljubeznijo, spokornimi dejanji, s prizadevanjem za versko vzgojo otrok«. Če obstajajo dvomi o veljavnosti razpadle življenjske skupnosti, naj jih pristojna cerkvena sodišča skrbno preučijo.

Današnja miselnost je v veliki meri v nasprotju s krščanskim pojmovanjem zakona, recimo glede nerazvezljivosti zakona ali odprtosti za otroke. Ker so mnogi kristjani pod takšnim vplivom, so v naših dneh zakoni verjetno pogosteje neveljavni kakor prej. Manjka namreč volja, da bi se poročili v smislu katoliškega nauka o zakonu, prav tako je zelo pičla pripadnost živi veri. Zaradi tega je preverba veljavnosti zakona pomembna in more voditi k rešitvi problemov. Kjer ni mogoče ugotoviti ničnosti zakona, pa odveza in prejem obhajila v skladu z ustaljeno cerkveno prakso predpostavljata skupno življenje »kot prijatelja, kot brat in sestra«. V vsakem primeru se je treba varovati, da bi blagoslovili nezakonite zveze in bi »med verniki nastala zmeda glede vrednosti zakona«. Blagoslov (*bene-dictio*: Božja odobritev) odnosa, ki nasprotuje Božji volji, je protislovje v sebi.

Papež Benedikt XVI. je v svoji pridigi na 7. svetovnem srečanju družin v Milanu, 3. julija 2012, spet spregovoril o tem bolečem vpra-

šanju: »Rad bi namenil besedo tudi vernikom, ki sicer sprejemajo nauk Cerkve o zakonu, a jih zaznamujejo boleče izkušnje neuspeha in ločitve. Vedite, da vas papež in Cerkev v vaši stiski podpirata. Spodbujam vas, da ostanete povezani s svojimi skupnostmi. Hkrati si želim, da bi se škofije lotile ustreznih pobud, da bi vas sprejele in vam posredovale bližino«.

Zadnja škofovska sinoda o »Novi evangelizaciji za posredovanje krščanske vere« (7. – 28. oktobra 2012) se je ponovno ukvarjala s položajem vernikov, ki so po neuspehu zakonske življenjske skupnosti (ne po polomu zakona, ki kot zakrament ostaja naprej) sklenili novo zvezo in živijo skupaj brez zakramentalne zakonske vezi. Sinodalni očetje so se v sklepni poslanici z naslednjimi besedami obrnili na prizadete vernike: »Vsem bi radi povedali, da Božja ljubezen nikogar ne pusti samega, da jih tudi Cerkev ljubi in gostoljubno sprejema vse, in da ostajajo udje Cerkve, tudi če ne morejo prejeti zakramentalne odveze in evharistije. Katoliške skupnosti naj bodo gostoljubne do vseh tistih, ki živijo v takšnem položaju in naj podpirajo poti spreobrnjenja in sprave«.

Antropološki in zakramentalno-teološki preudarki

Nauk o nerazvezljivosti zakona v sekulariziranem okolju pogosto naleti na nerazumevanje. Kjer so se izgubile osnove krščanske vere, tam zgolj zunanja pripadnost Cerkvi ne more več nositi pomembnih življenjskih odločitev in ne more več dajati opore v krizah, ki nastopijo v zakonu kakor tudi v duhovniškem in redovniškem življenju. Mnogi se sprašujejo: kako naj se za vse življenje vežem na eno samo ženo oz. na enega samega moža? Ali je dokončna vezanost na enega samega človeka sploh mogoča? Mnoge zakonske skupnosti, ki se danes razbijejo, povečajo dvom mladih do dokončnih življenjskih odločitev.

Po drugi strani pa ideal zvestobe med enim možem in eno ženo, utemeljen v stvarjenjskem redu, ni izgubil svoje privlačnosti, kakor kažejo novejše raziskave med mladimi. Večina od njih hrepeni po

stanovitnem, trajnem odnosu, kakor ustreza tudi duhovni in нравni človekovi naravi. Poleg tega se je treba spomniti na antropološko vrednost nerazvezljivega zakona. Ta odtegne partnerja samovolji in prisili občutkov in razpoloženj. Pomaga jima prenašati osebne težave in premagovati boleče izkušnje. Pred vsem pa varuje otroke, ki morajo največ trpeti zaradi razbitega zakona.

Ljubezen je več kakor čustvo in instinkt. Ljubezen je po svojem bistvu podaritev. V zakonski ljubezni dva človeka vede in hote rečeta drug drugemu: samo ti – in ti za vedno. Gospodovi besedi: »Kar je Bog združil...« ustreza obljuba ženina in neveste: »Jaz te vzamem za svoje moža... Jaz te vzamem za svojo ženo... in obljubim, da ti bom ostal zvest, te ljubil in spoštoval vse dni svojega življenja.« Duhovnik blagoslovi zvezo, ki sta jo ženin in nevesta sklenila pred Bogom. Kdor dvomi, če ima zakonska zveza ontološko kakovost, naj se pouči z Božjo besedo: »V začetku je Bog ustvaril moža in ženo. Zato bo mož zapustil očeta in mater in se pridružil svoji ženi in bosta oba eno meso. Nista več dva, ampak eno meso« (Mt 19,4-6).

Za kristjane velja, da ima zakon krščenih, ki so včlenjeni v Kristusovo telo, zakramentalni značaj in predstavlja nadnaravno resničnost. Resna pastoralna težava je v tem, da nekateri danes krščanski zakon presojuje izključno s svetnimi in pragmatičnimi merili. Kdor misli »z duhom sveta« (1 Kor 2,12), ne more razumeti zakramentalnosti zakona. Vedno večjemu nerazumevanju svetosti zakona Cerkev ne more odgovoriti s pragmatičnim prilagajanjem temu, kar je domnevno neizbežno, ampak samo z zaupanjem »Duhu, ki je iz Boga, da bi spoznali to, kar nam je Bog milostno podaril« (1 Kor 2,12). Zakramentalni zakon je *pričevanje o moči milosti*, ki spreminja človeka in vso Cerkev pripravlja na sveto mesto, novi Jeruzalem, na Cerkev, ki je ozaljšana »kakor nevesta za svojega ženina« (Raz 21,2). Evangelij o svetosti zakona je treba oznanjati v preroški prostodušnosti. Utrujen prerok išče svojo rešitev v prilagajanju duhu časa, ne pa zveličanja sveta v Jezusu Kristusu. Zvestoba zakonski privolitvi je preroško znamenje za zveličanje, ki ga Bog podarja svetu. »Kdor more razumeti, naj razume« (Mt 19,12). Zakonska ljubezen je očiščena, okrepljena in povišana

z zakramentalno milostjo. »Ta ljubezen, potrjena z med seboj dano besedo in predvsem posvečena s Kristusovim zakramentom, ostaja zvesta v sreči in nesreči, telesno in duhovno nerazvezljivo zvesta. Tuja sta ji torej kakršno koli prešuštvo ali razveza zakona« (*Gaudium et spes*, CS 49). Zakonca sta v moči zakramenta zakona deležna dokončne, nepreklicne Božje ljubezni. Zato moreta biti priče zveste Božje ljubezni. Svojo ljubezen pa morata nenehno hraniti z življenjem iz vere in ljubezni.

Vsak dušni pastir pa ve, da so tudi položaji, ko je zakonska skupnost iz tehtnih razlogov, recimo zaradi telesnega ali duševnega nasilja, dejansko nemogoča. V takšnih hudih primerih je Cerkev vedno dovoljevala, da se zakonca ločita in ne prebivata več skupaj. Pri tem je treba pomisliti, da zakonska zveza veljavnega zakona pred Bogom še naprej traja in posamezen partner ni prost, da sklene nov zakon, dokler je zakonski drug živ. Dušni pastirji in krščanske skupnosti si mora prizadevati, da bi tudi v teh primerih pospeševali poti spravi, ali če to ni mogoče, pomagali prizadetim ljudem, da svoj težaven položaj razrešujejo v veri.

Moralno-teološke pripombe

Vedno znova predlagajo, naj ločene in ponovno poročene pustimo, da sami v svoji vesti odločajo, ali bodo pristopali k obhajilu ali ne. To stališče, ki je utemeljeno na problematičnem pojmu »vesti«, je zavrnilo že pismo Kongregacije za verski nauk leta 1994. Seveda si morajo verniki pri vsaki sveti maši sprašati vest, ali smejo prejeti obhajilo, če prejemu nasprotuje težek greh, ki se ga niso prej spovedali. Verniki imajo dolžnost, oblikovati si svojo vest in se ravnati po resnici. Pri tem poslušajo tudi cerkveno učiteljstvo, ki jim pomaga, »da se ne oddaljijo od resnice glede človekovega dobrega, ampak da zlasti v težkih vprašanjih z gotovostjo dosežejo resnico in v njej ostanejo« (Janez Pavel II., okr. *Veritatis splendor*, 64). Če ločeni in ponovno poročeni v svoji vesti subjektivno pridejo do prepričanja, da prejšnji zakon ni bil veljaven, je to potrebno objek-

tivno dokazati na pristojnih cerkvenih sodiščih. Zakon se namreč ne tiče samo odnosa dveh ljudi do Boga, ampak je tudi stvarnost Cerkve, zakrament. O njegovi veljavnosti ne odloča posameznik sam zase, ampak Cerkev, v katero je vključen po veri in krstu. »Če je bil prejšnji zakon ločenih in ponovno poročenih vernikov veljaven, njihova nova zveza v nobenih okoliščinah ne more veljati za zakonito. Zato prejem zakramentov iz notranjih razlogov ni mogoč. Posameznikova vest je brez izjeme vezana na to pravilo« (Card. Joseph Ratzinger, *La pastorale del matrimonio deve fondarsi sulla verità*, v: *L'Osservatore Romano*, 30 novembre 2001, 4-5).

Tudi nauka o epikiji, po katerem kakšen zakon sicer splošno velja, a ne pokriva vedno ustreznega človeškega dejanja, tukaj ne moremo uporabljati, ker gre pri neločljivosti zakramentalnega zakona za božjo postavo, s katero Cerkev ne more razpolagati. Cerkev pa ima – na črti *Pavlinškega privilegija* – oblast pojasniti, katere pogoje je treba izpolniti, da nastane nerazvezljiv zakon v Jezusovem smislu. Izhajajoč iz tega je ugotovila zakonske zadržke, spoznala razloge za ničnost zakona in razvila obsežen postopek.

Nadaljnji predlog se zavzema za dopustitev ločenih in ponovno poročenih k zakramentom s sklicevanjem na usmiljenje. Ker se je Jezus sam solidariziral s trpečimi in jih podaril svojo usmiljeno ljubezen, naj bi bilo usmiljenje posebno znamenje hoje za njim. To je pravilno, a kot zakramentalno-teološki dokaz ne zadostuje. Celoten zakramentalni red je namreč delo božjega usmiljenja in ga ni mogoče razveljaviti s sklicevanjem na isto. S stvarno napačnim sklicevanjem na usmiljenje obstaja vrhu tega nevarnost popačenja Božje podobe, češ da mora Bog zgolj odpuščati. K skrivnosti Boga pa spadata tudi njegova svetost in pravičnost. Če podcenjujemo te Božje lastnosti in greha ne jemljemo resno, tedaj človeku navsezadnje ne moremo posredovati njegovega usmiljenja. Jezus je prešuštnico obravnaval z velikim usmiljenjem, a ji je tudi rekel: »Pojdi in odslej ne greši več« (Jn 8,11). Božje usmiljenje ni oprostitev od božjih zapovedi in cerkvenih navodil. Božje usmiljenje marveč podeljuje moč milosti, da jih izpolnujemo, da po padcu spet vstanemo in živimo popolno, kakor je popoln naš nebeški Oče.

Pastoralna skrb

Tudi če ločenih in ponovno poročenih ni mogoče pripustiti k zakramentom zaradi njihove notranje narave, si je treba za te vernike pastoralno še bolj prizadevati, da bi ostali naravnani na cerkvena pravila, izhajajoča iz razodetja in cerkvenega učiteljstva. Pot, ki jo Cerkev predpisuje, za te osebe ni lahka. Vendar naj vedo in čutijo, da Cerkev kot odrešenska skupnost spremlja njihovo pot. Kot si partnerja prizadevata razumeti ravnanje Cerkve in ne hodita k obhajilu, na svoj način pričujeta za nerazvezljivost zakona.

Skrbi za ločne in ponovno poročene seveda ne smemo skrčiti na vprašanje prejetanja evharistije. Gre za obsežno pastoralo, ki skuša zadostiti kar najrazličnejšim položajem. Pomembno je, da so poleg zakramentalnega obhajila še drugi načini občestva z Bogom. Z Bogom se povezujemo, ko se obračamo k njemu v veri, upanju in ljubezni, v kesanju in molitvi. Bog more ljudem podariti svojo bližino in svoje odrešenje na različne načine, tudi če so v protislovnih življenjskih okoliščinah. Novejši dokumenti cerkvenega učiteljstva vseskozi poudarjajo, da so dušni pastirji in krščanske skupnosti poklicani, da odprto in prisrčno sprejemajo ljudi v nezakonitih položajih, jim čuteče pomagajo in jim dajo občutiti ljubezen dobrega Pastirja. Dušno pastirstvo, utemeljeno v resnici in ljubezni, bo za to vedno znova našlo prave poti in oblike.